

Účastnit se Světového kongresu environmentálního vzdělávání bylo pro mě jedinečnou příležitostí, kterou jsem si nechtěla nechat ujít. Byť se kongres konal již po jedenácté, pro mě to byla první zkušenost. Proto bych ráda poděkovala Honzovi Činčerovi a celému organizačnímu týmu, že se jim podařilo přivést do Česka akci světového formátu, která je v oblasti vzdělávání skutečně výjimečná, a to nejen v našem domácím kontextu, ale i z mezinárodní perspektivy. Navíc šlo o událost, která se pro nás účastníky stala exkluzivní i tím, že nám po dvou letech izolace způsobené covidovou pandemií umožnila zažít naživo setkání jak s uznávanými experty, tak s lidmi z různých organizací a institucí, kteří se zabývají otázkami životního prostředí a života na Zemi, vnímají naléhavost potřeby řešení klimatické změny a zajištění udržitelného rozvoje. Zároveň atmosféru kongresu nemohla neovlivnit čerstvě probíhající válka na Ukrajině, to umocnila i skutečnost, že zatímco v jedné části Kongresového centra Praha se scházeli příznivci environmentálního vzdělávání, další prostory se staly asistenčním centrem pro uprchlíky z Ukrajiny.

Řečníci prvního dne mi svými příspěvky pomohli otevřít další obzory ve vybraných environmentálních tématech. Příkladem inspirativního a současně provokativního příspěvku pro mě bylo vystoupení Bertranda Piccarda. Letadlo na solární pohon bylo ukázkou toho, že to, co se nám zdá jako science fiction, vzdálená budoucnost je řešením, která existují již dnes, přinášejí zisk, chrání životní prostředí, utvářejí pracovní místa, ale nejsou využívána. Vzdělávání v tomto směru hraje nezastupitelnou roli, musí být více o environmentálních řešeních než o environmentálních problémech. Rezonovala se mnou jeho výzva k naději a k učení se objevovat nové způsoby našeho myšlení a konání.

Dalším emotivním okamžikem pro mě bylo, když Arjen Wals nejprve v úvodu svého příspěvku s názvem *Vzdělávání přemostující neklidnou planetu – radikální vztahová perspektiva* připomenul Pražské jaro 1968 a navázal aktuálním voláním mladých lidí po takovém vzdělávání, které bude relevantní pro současný svět, mluvil o nutnosti naslouchat těmto hlasům. I on zdůraznil potřebu utvářet kulturu naděje, v závěrečné části pak představil, jak v Nizozemí a v Norsku rozvíjejí na středních školách celoškolský přístup.

Do třetice bych z řady inspirativních příspěvků zmínila ještě *Transgresivní učení v časech klimatické změny*. Heila Lotz-Sisitka představila koncept T-learning. Transgresivní, transformativní učení je v posledních letech skloňováno stále častěji (ačkoli to zatím příliš nezaznamenávám v českém prostředí). V příspěvku zaznělo, že je obtížné reagovat na globální změny (klimatickou změnu a jiná rizika) bez transgresivně přetvářených procesů a systémů lidského učení. T-learning lze chápat také jako učení transformativní, transgresivní, transdisciplinární a společné (together).

V dalších dvou dnech jsme jako účastníci měli možnost vybírat si z pestré nabídky dalších příspěvků, workshopů, symposií a kulatých stolů v prezenční i online podobě. Velmi oceňuji, že byla pořizována zvuková nahrávka a že má člověk příležitost se buď vracet k prezentaci, která ho zaujala, nebo si poslechnout prezentaci, ke které se nedostal. Nezapomenutelným zážitkem a vyvrcholením třídního programu pro mě bylo propojení s kongresem mladých (Youth Environmental Education Congress). Slyšet jejich hlasy, jejich sdělení, sledovat jejich vystoupení, odhodlání a zapálení bylo ohromně silné a hodné obdivu. Stejně tak byl silný jejich vzkaz... *we need your help, experience, expertise, ..., we need to listen us.*

Dopad dalšího vzdělávání učitelů v oblasti vzdělávání k udržitelnému rozvoji na self-efficacy a praxi učitelů

Pod hlavičkou tématu *Celoškolní přístupy k environmentálnímu a udržitelnému vzdělávání* představil Jelle Boeve-de Pauw výzkum, který realizoval se svými kolegy z Utrechtské univerzity v Nizozemí a z Karlstadské univerzity ve Švédsku.

Vzdělávání k udržitelnému rozvoji (dále VUR) je pro učitele významnou profesní výzvou. VUR není v přípravě budoucích i současných učitelů ukotvené, je pro ně proto často obtížné porozumět jeho důležitosti a přenést ho do praxe.

Self-efficacy neboli vědomí vlastní účinnosti

V českém prostředí se termín self-efficacy často překládá jako vědomí vlastní účinnosti. Jelle Boeve-de Pauw k vysvětlení pojmu využil definici Alberta Bandury, kdy self-efficacy je víra ve vlastní schopnosti k uskutečnění postupů potřebných pro dosažení daných výsledků, přičemž self-efficacy je jedním z nejsilnějších motivů či hybatelů chování. Konkrétně pak *teaching self-efficacy* je vlastním posouzením učitelských schopností pro dosažení žádaných vzdělávacích výstupů nebo schopnosti ovlivnit učení žáků (Klassen et al. 2011). Učitelé s vysokým *teaching self-efficacy* poznávají více alternativních metod a více experimentují s novými a inovativními vzdělávacími materiály (Bray – Clark and Bates 2003).

Další vzdělávání učitelů a výzkum

Výzkumu se účastnili učitelé ze 4 švédských škol, kteří byli zapojeni do dlouhodobého programu dalšího vzdělávání zaměřeného na podporu implementace VUR do školní praxe. Programu se účastnili celé školní týmy. Výzkumníci si stanovili 2 výzkumné otázky:

Jak se teaching self-efficacy pro VUR a vlastní reportování učitelů o své VUR praxi vyvíjí během celého programu?

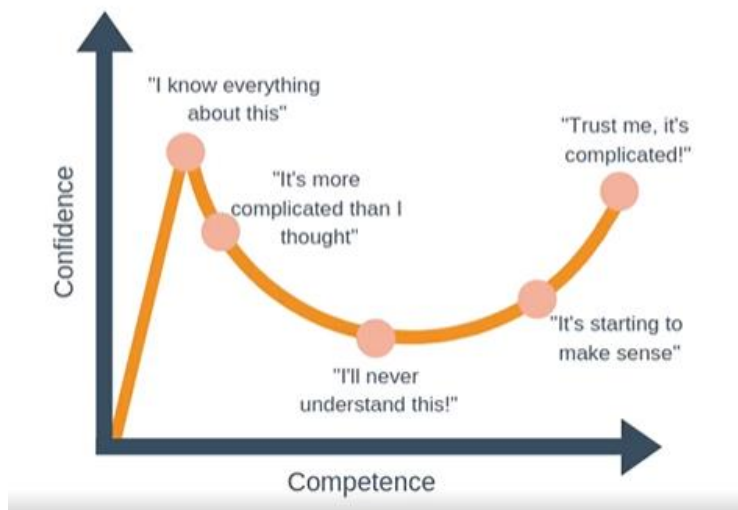
Jak se vyvíjí vztah mezi self-efficacy a učitelskou praxí v oblasti VUR?

Výzkum probíhal po dobu tří školních let, v jejichž průběhu učitelé absolvovali 5 seminářů. V období mezi semináři působil na každé škole učitel-facilitátor, který měl pro svou činnost vyhrazeno 0,2 úvazku a jednou týdně organizoval schůzky školních týmů. Facilitátoři z jednotlivých škol se setkávali dvakrát za měsíc. Do programu byli zapojeni také lídři škol. Podpora učitelů byla založena na *přístupu tzv. lešení (scaffolding approach)*. Realizační tým se mj. inspiroval filmem *Hope Builders*. V průběhu 2,5 let bylo pětkrát prováděno šetření mezi učiteli. Odpovídali vždy na stejné otázky zaměřené jednak na self-efficacy a jednak na vlastní reportování o VUR praxi.

Výsledky šetření byly v každém časovém momentu srovnávány s výchozími daty (baseline data).

Dlouhodobé intervence mají smysl

Vědomí vlastní účinnosti obrovsky vzrostlo u učitelů po absolvování prvního semináře, který jim dodal sebedůvěru pro realizování VUR ve své učitelské praxi. Po druhém semináři jejich sebedůvěra významně klesla, důvodem mohla být konfrontace s realitou. Posun nastal po dalším vzdělávání, kdy se zaměřovali více na vlastní praxi, na přípravu akčních plánů pro celou školu, více se mezi sebou propojovali a jejich self-efficacy začalo opět stoupat. Ani na konci však nedosáhlo té výše jako po prvním semináři.

Co se týká vztahu mezi self-efficacy a praxí VUR, vztah mezi nimi postupně sílil, na konci programu učitelé lépe dokázali posoudit své vlastní kompetence pro VUR.

Výsledky výzkumu ukazují na důležitost dlouhodobé intervence (scaffolding přístupu) v dalším vzdělávání učitelů v oblasti VUR, která zohledňuje místní realitu školy a potřeby školního týmu. Naopak varují před přílišným zjednodušováním dalšího vzdělávání, kdy jsou učitelům nabízeny jen krátkodobé nebo jednorázové intervence.